

РОЛЬ ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ

У статті проведено дослідження становлення техніки, як невід'ємної частини життя суспільства. Проаналізовано зміни у відношенні науковців та філософів до техніки від негативного до надання техніці ключових позицій в формуванні буття світу. Виокремлені поняття "техніка", "технологія", "технічна підготовка". Сформульована важливість технічної підготовки в житті будь-якої людини, яка починається в загальноосвітніх навчальних закладах та продовжується під час навчання в університетах. Визначені проблеми організації технічної підготовки та запропоновані шляхи їх вирішення.

Ключові слова: техніка, технологія, техносфера, технічна підготовка.

Постановка проблеми. З кінця минулого сторіччя в більшості розвинених країн світу спостерігається тенденція до зменшення зайнятих людей у виробничій сфері за рахунок стрімкого розвитку техніки та технологій. З кожним роком рівень використання сучасної техніки людиною як на роботі, так і вдома значно збільшується. Стрімкий розвиток науки та техніки утворив грандіозні блага для людства. Тотальна автоматизація виробничих потужностей з одного боку полегшують життя людини, а з іншого вимагає від людства більш якісної підготовки, зокрема технічної, для ефективного управління новітніми технологіями.

Аналіз публікацій. Питання техніки та її вплив на людину довготривалий час є предметом дослідження багатьох науковців, психологів, філософів та педагогів. Істотний внесок в розвиток філософії науки і техніки зробили Ф. Бон, Ф. Десаур, А. Еспінас, П. Енгельмайер, М. Хайдеггер, О. Шпенглер, К. Ясперс [6; 11; 12; 13; 14].

Проблема технічної підготовки висвітлені в працях науковців В. Гусєва, В. Курок, В. Ледньова, В. Сидоренка, Д. Тхоржевського, Ю. Тюннікова [3; 4; 5; 7; 8; 9; 10].

Виділення проблеми та цілі статті. Сучасний етап розвитку суспільства можна кваліфікувати як технологічну цивілізацію, технологічне суспільство, технічну цивілізацію, час технологічних революцій, вік технологічної культури тощо [7, с. 3]. Сьогодні питання здійснення технічної підготовки, як частини загальної освіти кожної особистості залишається відкритим. В більшості випадків технічні знання людина отримує в процесі самостійного пізнання світу та при вивченні технічних дисциплін в школі, проте підготовка підростаючого покоління проходить хаотично. Метою нашої статті є дослідження ролі технічної підготовки в розвитку особистості та визначення основних ефективних шляхів для її забезпечення.

Техніка супроводжує людину від початку її існування з найпростіших – стародавніх, до надскладних – сучасних технічних пристроїв та об'єктів. Для більш ґрунтовного дослідження сутності поняття "техніка" необхідно звернутись до історичного початку.

Людина дослідила біосферу, її механізми та навчилась використовувати надбання природи у своїх інтересах. Завдяки технічному посиленню своїх природних здібностей, вона створила штучне середовище для проживання – ноосферу, яка включає в себе антропосферу, техносферу, видозмінену людиною живу та неживу природу та соціосферу. Основоположником теорії про існування в біосфері нової складової став відомий радянський вчений, натураліст, мислитель і громадський діяч В.І. Вернадський. Вчений займався дослідженням ноосфери (вищий ступінь розвитку біосфери, утворений людиною за допомогою її мисленнєвої та трудової діяльності), вважав її особливим станом біосфери та не відокремлював від біосфери людину [2].

Його погляди на розвиток біосфери є дуже актуальними і в наш час. Біосфера, техносфера і ноосфера відносяться сьогодні до умов проживання людини. Поступово відбувається перехід від біосфери до ноосфери під впливом техносфери, цей процес відбувається тому, що здійснюється інтелектуалізація та технізація людського життя.

Разом з тим частина біосфери, суттєво видозмінена людиною в технічні і техногенні об'єкти (споруди, машини, механізми) з метою вдосконалення соціально-економічних потреб людини, була перетворена в техносферу.

До складу техносфери входять техніка та технології, які можуть виступати засобом розвитку техносфери.

Техніка (від грец. Τέχνη – мистецтво, майстерність, вміння), сукупність засобів людської діяльності, створюваних для здійснення процесів виробництва та обслуговування невиробничих потреб суспільства [1, с. 522].

Основне призначення техніки – полегшення життя людини через заміну його функцій штучно створеними об'єктами. З її допомогою розширюються людські можливості щодо здійснення розумової та фізичної праці, відбувається підвищення продуктивності роботи людини.

Технологія (від грец. τέχνη – мистецтво, майстерність, вміння і λόγος - вчення), сукупність прийомів і способів отримання, обробки або переробки сировини, матеріалів, напівфабрикатів або виробів, що здійснюються в різних галузях промисловості, у будівництві і т. д.; наукова дисципліна, що розробляє і вдосконалює технологічні прийоми [1, с. 537].

Техніка та технології супроводжують людство від самого зародження світової цивілізації, від початку використання *homo sapiens* найпростіших знарядь праці. Застосування техніки протягом довготривалого часу залишалось лише елементом повсякденного життя людини та не мало під собою наукового обґрунтування аж до Нового часу, коли відбувся стрімкий розвиток техніки за допомогою використання енергії пари, мінерального палива та електрики. Використовуючи технічні блага, людство повинно враховувати і ті наслідки, що веде за собою легковажне використання техніки: екологічні катастрофи, природні небезпеки та інші.

Все це призвело до переосмислення відношення людини до нових знань, врахування важливості та впливу науки та техніки на всі області людської життєдіяльності та відкриття нових граней людського існування. В такій ситуації необхідним стає усесторонній аналіз становища, що склалось, оцінку результатів та визначення перспектив розвитку. Одним з ключових досліджень проблеми є вивчення філософських поглядів в галузі науки та техніки.

Техніка, як невід'ємна частина функціонування людини ще з давніх часів привертала до себе увагу філософів. Мудреці Древньої Греції, Риму, доби Середньовіччя, Відродження, Нового часу обговорювали теоретичні та філософські проблеми техніки. Незважаючи на те, що вивчення техніки філософами розпочалось дуже давно, проте широкого дослідження здобула в XX столітті, яке характеризується стрімким розвитком науки та техніки, цей напрямок філософського знання здобув назву "філософія техніки".

Першим, хто вніс в заголовок своєї книги поняття "філософія техніки", поєднав два раніше не поєднаних терміна "філософія" та "техніка" був німецький філософ Ернст Капп. Його книга "Основи напрямки філософії техніки. До історії виникнення культури з нової точки зору" вийшла в Німеччині в 1877 р. В основі його філософії техніки полягають "антропологічний критерій" та "принцип органопроєкції". Згідно його теорії в основі техніки покладена органопроєкція, тобто створення техніки відбувається на основі знань про існування та функціонування живого організму. Е. Капп визначав, що пізнаючи себе людина може пізнати світ, а досягнувши світ особистість більше пізнає себе. Розкриваючи антропологічний критерій, філософ дотримується думки, що все про що мислить людина, не залежно від предмету мислення, є продовженням людини [6; 11].

Деяко пізніше інший німецький філософ Фред Бон одну з глав своєї книги "Про обов'язок та добро" (1898 р.) теж присвятив "філософії техніки". Перше, над чим працював автор є розмежування споріднених понять "наука" та "техніка", "практика" та "наука", головним завдання техніки вбачає діяльність, що спрямована зробити людиною щасливою, а не просто процес пізнання [11].

Безперечно, техніка XX століття вже стає невід'ємною частиною людського життя і тому питання взаємодії між ними є предметом дослідження багатьох філософів. Хоча відношення до напрямку "філософія техніки" змінювалась з негативного до надання техніці ключових позицій в формуванні буття світу.

Орієнтовно в цей же період, на ряду з Е. Каппом та Ф. Боном, але у Франції А. Еспінас трудиться над формулюванням загальної теорії техніки, що спирається на філософські закони. Багато в чому, він погоджується з Е. Каппом – визнає органопроєкцію, як без свідому основу створення техніки, але не відкидає релігійного походження техніки, висвітленого в стародавніх міфах, техніка розглядається ним в історичному прояві та в дії, тобто визначається з погляду технології [6; 11].

Питання техніки також стали предметом дослідження російських філософів. З робіт російських філософів найвідомішими стали такі праці видатного інженера П. Енгельмейера, як "Теорія творчості" (1910) і "Філософія техніки" (1910-1913 рр.), брошура "Технічний підсумок XIX століття". П. Енгельмайер підтримував ідеї органопроєкції, але на відміну від Е. Каппа розглядав техніку не лише продовженням органів людини, а вважав, що людина навколо себе створила мікросвіт, який створила самотужки, спираючись на свої потреби, який є результатом техніки та водночас одним з її виявлень.

Одним з яскравих представників філософії техніки є Фрідріх Десауер, який розглядає філософію, спираючись на ідеї Канта та доповнює його вчення "Критикою технічної діяльності". Він вважає, що технічна ідея в голові людини не що інше, як прояв діяльності Бога і тоді техніка існує як ймовірне буття, що може залишитись таким чи може втілитись у матеріальне. Техніка, створена людиною не є засобом полегшення життя, бо іноді вона могутніша, ніж здається [11].

На основі ідей Ф. Десауера конструював свою концепцію філософії техніки Мартін Хайдеггер [12], який протидіє антропології техніки. Автор розглядає техніку не як засіб для діяльності людини, а спосіб самореалізації людства. Техніка є однією з основ конструювання світу, новий спосіб вираження буття та разом з тим, техніка – може підкорювати собі буття, що є важко передбачуваною.

На думку, Карла Ясперса техніка розвинулась в таких масштабах, що має безповоротний вплив на розвиток не тільки людини, а й природи. Філософ вбачає сутність техніки полягає у звільненні людини від господарювання над нею природою, формулює "принцип техніки" як планомірне використання навколишнього природного світу для здійснення призначення людини [14].

Філософські погляди в питаннях вивчення техніки, як повноправної частини напрямку філософії коливались в діаметрально протилежних напрямках. Від розгляду техніки з точки зору лише ремесла, чи застосування раніше набутих знань на практиці – низькоінтелектуальну працю, яка не заслуговує філософського осягнення та дослідження, згідно західної філософської традиції. Навіть, збереження

субстаційної філософії через заперечення техніки, як філософської міри. Проте неблаганний вплив техніки на всі сфери життя та діяльності людини в XX столітті змінює відношення та статус техніки, вона стає одним з ключових факторів майбутнього розвитку людства.

О. Шпенглер визначає, що техніка не може бути розглянута лише з боку засобу праці, важливим стає, не сам процес створення речі, а те, що можна зробити з нею. В своїй роботі "Людина та техніка" висловлюється наступним чином: "Щоб зрозуміти сутність техніки, потрібно виходити не з машинної техніки, принаймні не піддаватися спокусі бачити мету техніки у створенні машин та інструментів. Насправді техніка належить до найдавніших часів. Вона не є і якоюсь історичною особливістю, будучи чимось жахливо загальним. Вона простягається за межі людини, назад, до життя тварин, а саме, всіх тварин. На відміну від рослин, до життєвого типу тварин належить вільне пересування в просторі, відносна мимовільність і незалежність від усієї решти природи, а тим самим і необхідність себе їй протиставляти, щоб наділяти свій вид сенсом, змістом, і перевагою. Значення техніки встановимо тільки виходячи з душі" [13, с. 455].

Техніка стала настільки важливою в житті та діяльності людини, що вже навіть важко уявити людство без неї. Тому розумінню та дослідженню питань техніки присвячена велика кількість праць вчених, які вивчають її різноманітні аспекти. З розвитком світових наук поняття "техніка" теж розширювалось та набувало більш об'ємного змісту.

Для того, щоб людина відчувала себе повноцінно в технологізованому суспільстві вона повинна отримувати знання в процесі виховання та навчання. Сучасне суспільство висуває високі вимоги до національних кадрів, необхідним стає активність, ініціативність, самостійність, прагнення до творчості, висока відповідальність, технічна культура, широка технічна ерудиція, технічний світогляд кожної особистості [15].

Для продуктивної роботи з технікою людина повинна володіти певною інформацією про її будову, принцип дії, способи використання і регулювання. Зрозуміло, що для набуття таких знань та вмінь необхідна спеціальна підготовка, підготовка спеціаліста широкого профілю, який володів би вмінням самостійно розбиратись в новій техніці та технологічних процесах.

Технічна підготовка – це цілісна система технічних знань та умінь, яка сприяє розумінню явищ і процесів, що відбуваються в галузі техніки, а також допомагає формуванню технічних навичок та розвитку технічного мислення [4; 8].

На основі аналізу літературних джерел визначаємо, що метою технічної підготовки є гармонійний розвиток особистості, формування знань та умінь з техніки, які можна використовувати в повсякденному житті, професійній діяльності та які забезпечують високу професійну мобільність.

Зараз технічна підготовка молоді починається у загальноосвітніх навчальних закладах при вивченні основ наук та на заняттях з технології, на позакласних та позашкільних заняттях та продовжується у вищій школі, тому центральною фігурою в здійсненні технічної підготовки молодого покоління покладене на вчителів технологій. Які завдяки специфіці змісту предмету мають можливості ознайомити учнів з сучасним виробництвом.

Проте, аналізуючи програму підготовки з технологій, дослідуючи погляди вчених з методики формування технічної освіченості особистості зрозумілим стає той факт, що існуюча система підготовки молоді не забезпечує якості та ґрунтовності технічної підготовки. Необхідним стає переосмислення та вдосконалення впровадження новітніх технологій в навчальний процес. Така ситуація викликана недостатністю науково обґрунтованих методик формування технічної культури в процесі навчання у навчальних закладах.

Спираючись на досвід педагогів, що займались проблемою технічної підготовки та власні дослідження пропонуємо одним із шляхів вирішення посталої проблеми вдосконалити процес підготовки саме на заняттях з технологій. Зокрема, змінивши акценти з ручної праці до машинізації та автоматизації технологічних процесів, залучивши більшу кількість нового обладнання за рахунок співробітництва з підприємствами. Збільшення уваги до технічної діяльності, особливо в групах для дівчат, що займаються обслуговуючими видами праці, через вирішення засвоєння технічних знань, формування технічних вмінь та розвитку технічного мислення.

Література

1. Большая советская энциклопедия. Т. 42 : Татары-Топрик / Гл. ред. Б.А. Введенский. – 2-е изд. – М. : "БСЭ", 1956. – 668 с.
2. Вернадский В.И. О научном мировоззрении / В.И. Вернадский. – М.-К. : Типо-лит. И.Н.Кушнерев, 1904. – 54 с.
3. Гусев В.И. Совершенствование содержания политехнической подготовки учителей труда в пединституте / В.И.Гусев. – К. : Вища школа, 1988. – 132 с.
4. Курок В.П. Концепції інженерної підготовки майбутніх учителів трудового навчання / В.П. Курок // Вища освіта України. – 2004. – № 3. – С. 73-79.
5. Леднев В.С. Содержание образования. – М. : Высш. школа, 1989. – 359 с.
6. Роль орудия в развитии человека. Эрнст Капп, Людвиг Нуаре, Альфред Эспинас. – Л. : Образование, 1925. – 224 с.

7. Сидоренко В.К. До питання про сутність технології / В.К. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2011. – № 2. – С. 3-7.
8. Сидоренко В.К. Політехнічна освіта: сучасне бачення проблеми / В.К. Сидоренко, О.О. Калігаєва // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2005. – № 2. – С. 4-7.
9. Тхоржевський Д.О. Методика трудового і професійного навчання та викладання загальнотехнічних дисциплін: Навч. посібник / Д.О. Тхоржевський. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Вища шк., 1992. – 334 с.
10. Тюнников Ю.С. Методы анализа технического объекта в процессе политехнической подготовки / Ю.С. Тюнников // Советская педагогика. – 1985. – № 11. – С. 38-41.
11. Философия техники в ФРГ / Пер. с нем. и англ. Ц.Г. Арзанян, В.Г. Горохов ; Сост. Ц.Г. Арзанян, В.Г. Горохов : Прогресс. – 1989. – 527 с.
12. Хайдеггер Мартин. Бытие и время [Текст] / М. Хайдеггер ; пер.с нем. В.В. Бибихин. – М. : Ad Marginem, 1997. – 452 с.
13. Шпенглер Освальд. Культурология XX век : Сборник статей / Освальд Шпенглер. – М., 1995. – С. 454-492.
14. Ясперс К. Смысл и назначение истории : Пер. с нем. / К. Яс перс. – М. : Политиздат, 1991. – 527 с.
15. Програма з технологій [електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average/new_pr.

Н. П. Минько

РОЛЬ ТЕХНИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ В СТАНОВЛЕНИИ ЛИЧНОСТИ

Резюме

В статье проведено исследование роли техники в жизни человечества. Проанализированы изменения в отношениях ученых и философов к технике от негативного до ключевых позиций в формировании бытия мира. Выделены понятия "техника", "технология", "техническая подготовка". Сформулирована необходимость технической подготовки в жизни любого человека, которая начинается в общеобразовательных учебных заведениях и продолжается во время обучения в университетах. Определены проблемы организации технической подготовки и предложены пути их решения.

Ключевые слова: техника, технология, техносфера, техническая подготовка.

N. P. Minko

THE ROLE OF TECHNICAL TRAINING IN PERSONAL DEVELOPMENT

Summary

The development of technics as the integral part of the society life is investigated. Changes in scientists' and philosophers' attitudes towards technics: from negative to giving key positions in the world being forming are analysed. The concepts "technics", "technology", "technical training" are distinguished. The importance of technical training in the man life that begins in the secondary educational establishments and proceeds in university education was emphasized. The problems of organizing the technical training are characterized and the ways of their decision are offered.

Key words: technics, technology, technosphere, technical training.

УДК 37(477)(09)

О. М. Майструк

ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ВАСИЛЯ КАРАЗІНА

У статті проаналізовано і досліджено проблему виховання почуття патріотизму у творчій спадщині В.Н. Каразіна. Встановлено окремі біографічні відомості з життя і діяльності просвітника. Розглянуто його педагогічні погляди на проблему виховання почуття патріотизму.

Ключові слова: виховання почуття патріотизму, любов до Батьківщини, патріот, просвітництво.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток суспільних перетворень вимагає звернення до спадщини видатних українських учених і педагогів, а тому особливого значення для педагогічної теорії та практики набувають просвітницькі ідеї Василя Каразіна у галузі освіти. Він наполегливо втілював у життя заходи, спрямовані на створення наукових інституцій, зосереджених на фундаментальних проблемах, а водночас доклав чимало зусиль для підвищення рівня освіти серед найширших верств суспільства. Один із перших в Україні В.Н. Каразін порушив надзвичайно важливу, з огляду історії педагогіки, проблему виховання почуття патріотизму.

Творчий спадок В.Н. Каразіна нараховує понад 60 статей, листів, нотаток, що вийшли друком у виданнях "Вісник Європи", "Російська старовина", "Син Вітчизни", "Український Вісник", "Харківські губернські відомості" та ін., у яких висвітлено низку новітніх ідей, що була предметом вивчення дослідниками XIX-XX ст. Погляди просвітника спрямовувалися на виховання почуття патріотизму, любові до Батьківщини, які він реалізовував через свої твори, трактати, промови, листи та ін.